

OSMANLI KURULUŞ DÖNEMİNDE BEYLİKLER İLE OLAN İLİŞKİLERDE DİN FAKTÖRÜ

Ömer CİDE*

Özet

Osmanlı Beyliği'nin kuruluşuna etki eden etmenlerden birisi dindir. Osmanlıların mensubu olduğu İslam dininde mevcut olan gaza anlayışı, beyliğin kuruluş ve yükselişinde önemli bir rol oynamıştır. Gaza, yapısı itibarıyla gayrimüslimlere karşı yapılan bir eylemdir. Bu eylemin gayrimüslimlere karşı yapılması dinî açıdan uygundur. Ancak Osmanlı'nın kendisi gibi Müslüman olan topluluklara karşı girişmiş olduğu askerî faaliyetlerin aynı bakımdan değerlendirilmesi kolay görülmemektedir. Fakat Osmanlı hanedanının bununla ilgili fetvalar aldıkları görülür. Bu çalışmamızda Osmanlı Beyliği'nin kendisi gibi Müslüman olan beylik ve devletlere karşı girişmiş olduğu faaliyetleri nasıl gördüğünü işlemeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, din, Müslümanlar, gaza

RELIGION FACTOR IN RELATIONS WITH SEIGNIORY DURING THE ESTABLISHMENT OF THE OTTOMAN

Abstract

Religion is one of the factors that contribute foundation of the Ottoman Empire. Ghaza which can be found in the principles of Islam, has helped to motivate the ottomans. Fighting against infidels was a profitable job as well as a religious duty. Islam permits the ghaza under the certain conditions as long as they were against non-Muslims. However, the ghaza against other Muslims is something that hard to explain by using Islamic teaching. In this article, I will examine how the Ottomans legitimized their raid on the other Muslim tribes and states.

Key words: Ottoman, religion, Muslims, ghaza

* Yrd. Doç. Dr. Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslâm Sanatları ve Tarihi Bölümü, İslâm Tarihi Bilim Dalı Öğretim Üyesi, omercide@kilis.edu.tr

Giriş

Osmanlı Beyliği, kendisi gibi birçok beylik arasından sıyrılıp cihan devleti haline gelmiştir. Göz alıcı bu büyümenin sebepleri öteden beri tartışılmaktadır. Bu sebepler içerisinde en fazla irdelenenlerden biri gaza ideolojisidir. Bu ideolojiye göre gayrimüslim bölgelere dinin ulaştırılması gerekmektedir.¹ Bu gayrimüslim bir toplum için anlaşılır bir durumdur. Ancak kendisi gibi Müslüman olan bölgelere karşı yapılmış olan savaşların gaza olarak tanımlanması oldukça zordur. Osmanlı'nın, beylik ve devlet olduğu dönemlerde kendisi gibi Müslüman olan topluluklarla savaştığı görülmektedir.

1. Osman Bey Döneminde Beylikler ile İlişkilerde Din

Osman Bey, aşiretin başına geçtiği zaman Anadolu'da siyasi durum karışık idi. Anadolu'nun geneli üzerinde hâkimiyet kurmuş olan Moğollar en belirleyici unsurdu. Ancak Moğolların hâkimiyetleri, iç çekişmeler, bölge komutanlarının isyanı ve Memlûklere karşı kaybettikleri savaşın neticesinde zayıflamıştı.²

Bu dönemde Selçuklu Devleti ise sadece ismen varlığını devam ettirmekteydi. 1308 yılında ismen var olan mevcudiyeti de ortadan kalktı. Osmanlı Beyliği'nin kuruluş döneminde Anadolu'ya sınır olan ve Anadolu'daki Müslümanlar tarafından büyük bir itibar gören Memlûkler Devleti bu bölgedeki gelişmelerle yakından ilgilenmekteydi. Anadolu'da nüfuz elde etmek için Moğollarla mücadele etmekteydiler. Onlar, Moğollara karşı göstermiş oldukları başarılı mücadele sayesinde uç beylikleri üzerinde büyük bir nüfuz sahipti.³

Anadolu'da bulunan diğer bir unsur ise beyliklerdir. Batı uçlara doğru kayan bu beylikler, buldukları bölgelerde yavaş yavaş hâkimiyet kurmaya başlamışlardı. Birçoğu Selçuklu Devleti'nin emirleri arasından çıkan bu beyler aynı zamanda boy beyleri idi.⁴ Gaza, bu beyliklerin

¹ Cemal Kafadar, "Gaza", İslam Ansiklopedisi, C. 13, s. 425

Gaza, gazve ile aynı kökten türemekle birlikte daha çok sonraki dönemlerde kullanılmış olan bir terimdir. Osmanlı Beyliği'nin ortaya çıktığı XIII. yüzyıl sonları ile XIV. yüzyıl başlarında Anadolu uç boylarında yaşanan çatışmalarda, Türkmen beylikleri ve derviş toplulukları arasında çok defa hem bir motivasyon hem de bir meşruiyet unsuru olarak kullanılmıştır. İslamiyet'i yaymak, Müslümanların yönetimindeki toprakları yahut nüfuz alanını genişletmek gibi gayretler uğrunda akınlara katılmak ve "ceng etmek" anlamını kazanmıştır.

² Halil İnalçık, *Devlet-i 'Aliyye*, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2009, s. 15.

³ Aşıkpaşazâde, *Aşıkpaşazâde Tarihi*, Hazırlayan: Cemil Çiftçi, Mostar Yayınları, İstanbul, 2008, s. 112.

⁴ İnalçık, *Devlet-i 'Aliyye*, s. 18.

kurulmasında sürükleyici bir rol oynadığı gibi, bir beyin etrafında toplanmayı sağlayan amillerin de başında gelmekteydi. Savaşçılar, başarı gösteren beylerin etrafında toplanarak beyliklerin askerî yönden güçlenmelerini sağlamaktaydılar. Merkezi yönetime genellikle vergi vermezler ancak sembolik birtakım hediyeler gönderirlerdi. Zamanla buldukları bölgede bağımsız veya yarı bağımsız devlet haline gelen olan bu beylikler arasında Selçuklu Devleti'nin başkentini ele geçirmiş olan Karamanlılar üstün bir mevki elde ettikleri görülür. Bu beylik, Moğol istilasından sonra ortaya çıkmıştır. Yerleşmiş oldukları bölge ise çok eskiden beri Batı Toroslar'dır. Karaman Beyi, Ermenek ve Mut'u elinde tuttuğu gibi Larende ve sahildeki Alâiye'yi de topraklarına katmış, nüfuzunu Ereğli'den Niğde'ye kadar genişletmişti.⁵

Karamanlılar kadar güçlenmemiş olmakla birlikte onların yanında yer alan Eşrefoğulları'nın etki alanı Beyşehir'den başlayıp daha sonra Akşehir ve Bolvadin'i içine alacak şekilde genişlemişti. Karamanoğulları ve Eşrefoğulları, Selçuklu Devleti'nin başına geçecek kişinin belirlenmesine müdahale edecek kadar etkiliydiler.⁶

Bu dönemde güçlü olan diğer beylikler ise Bizans sınırına yakın bölgede bulunan Kütahya merkezli Germiyanogulları⁷ ve Kastamonu, Sinop bölgesinde kurulan Candarogulları'dır.⁸ Aydın, Saruhan, Karesi ve Menteşe beylikleri denizcilik yönleri güçlü olan beyliklerdi.⁹ Ayrıca güneyde Burdur, Isparta, Eğridir ve çevresine hâkim olan Hamidoğulları,¹⁰ Antalya yöresinde Tekeogulları, Adana ve Tarsus yöresine hâkim olan Ramazanoğulları,¹¹ Elbistan ve Maraş bölgesinde kurulmuş olan Dulkadiroğulları¹² beylikleri bulunmaktaydı.

Osman Bey, beyliğin başına geçtiği dönemde, Candarogulları Beyliği'ne, Candarogulları Beyliği Selçuklu Devleti'ne Selçuklu Devleti ise İlhanlılara bağlı bulunmaktaydı.¹³ Ancak 1308 yılında Selçuklu Devleti'nin ortadan tamamen kalkmasıyla birlikte beyliklerin direkt olarak İlhanlı Devleti'ne bağlandıkları görülür. İlhanlı Devleti'ne bağlı bu beylikler

⁵ Claude Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, Çeviren: Erol Üyepazarcı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2002, s. 335.

⁶ Feridun M. Emecen, *Osmanlı Klasik Çağında Siyaset*, Timaş Yayınları, İstanbul 2009, s. 61.

⁷ Cahen, s.336.

⁸ Uzunçarşılı, c.I, s.81.

⁹ Emecen, *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası*, Kitabebî Yayınları, İstanbul 2008, s.19.

¹⁰ Uzunçarşılı, c.I, s. 49.

¹¹ Ali Sevim, Yaşar Yücel, *Türkiye Tarihi, Türk Tarih Kurumu Yayınları*, Ankara 1989, s. 412.

¹² Sevim, Yaşar, s. 415.

¹³ İnalcık, Devlet-i 'Alîyye, s. 12.

arasında mücadeleler olmaktadır. Osmanlının ilk defa sorun yaşadığı beylik Germiyanoğulları'dır.¹⁴ Düşmanlık boyutuna varan bu ilişkinin nedeni, Germiyanoğulları'nın beylikler üzerinde hâkimiyet kurma politikasından kaynaklanmaktaydı. Bu politikanın bir tezahürü olarak adı geçen beylik, Çavdar Tatarı'nı Osmanlıya ait olan Karacahisar pazarını yağmalaması konusunda teşvik ettiği anlaşılmaktadır.¹⁵ Bu baskını duyan Osman Bey, oğlu Orhan'ı arkalarından göndermiş ve Orhan da onları yakalamıştı.¹⁶ Pazarı basan Tatarların Müslüman olmasından dolayı Osman Bey tarafından affedildiği kaynaklarda nakledilmektedir.¹⁷ Osman Bey döneminde meydana gelen bu küçük çaplı çarpışmanın dışında Müslüman beyliklerle herhangi bir hadisenin meydana gelmediği görülür. Ancak Osman Bey'in Germiyanoğulları tarafından gelebilecek bir tehlike için tetikte olduğu anlaşılmaktadır. Kendisi Sakarya tarafına sefere çıkacağı zaman Germiyanoğulları'ndan gelebilecek bir tehlikeye karşı oğlu Orhan'ı Karacahisar'a göndermiştir.¹⁸

Osmanlı kaynaklarında, Osman Bey'in Germiyanlılara karşı Rumları himaye ettiği üzerinde durulmuştur. *"Ve bi'l-cümle yanındağı kefere ile müdârâ iderdi. Ammâ Germiyan oğlıyle muhkem 'adevetleri varidi. Küffâr Osman Gazi'nin, Germiyan oğlıyle 'adevetünden safâlar sürüp şükr iderlerdi. Zira ol sebeptendir ki kendüleri emin olmuşlardır. Ve Osman Gazi, Eski-şehir'de İlica yöresinde Pazar turgurup etrâfun kâfirleri hafta pazarına gelüp maslahatların görüp giderlerdi. Gâg gâh Germiyan halkından dahi kimesneler gelirdi. İttifak bir gün Bilecük'ten pazara kâfirler gelüp yükle bardak getürmüşlerdi. Ve Germiyanlû dahi gelmişidi. Ve bu Germiyanlû'nun birisi bunların bir bardağın alup hakkın virmeyüp ol kâfir dahi Osman'a şikâyet itdi. Osman Gazi ol Germiyan Türkinî getürdüb, muhkem let idüb kâfirlerin hakkını alıvirdi. Ve dahi yasak idüb çağırdıb kim kimesne Bilecük keferesine zulm itmiye. Şol kadar 'adl gösterdi-ki hatta Bilecik keferesinin 'avretleri dahi pazara gelüb pazarlığın kendüler idüb giderlerdi. Osman Gazi'ye i'timad-ı külli itmeğın emn ü âmân içinde olmuşlardı."*¹⁹

Osman Bey döneminin ilk yıllarında Bizans tekfurları ile iyi geçinildiği anlaşılmaktadır. Ayrı dinlerden olmasına rağmen Osman Bey ile tekfurlar arasında böyle iyi ilişkiler varken, kendisi gibi Müslüman olan

¹⁴ Âşıkpaşazâde, s. 39.

¹⁵ Mustafa Çetin Varlık, "Germiyanoğulları Beyliği", Türkler Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, C. 6, s. 775.

¹⁶ İnalçık, *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları*, TDV Yayınları, İstanbul, 2010, s. 45.

¹⁷ Âşıkpaşazâde, s. 68.

¹⁸ Mehmed Neşri, *Kitab-ı Cihan-Nüma*, Çeviren: F. Reşit Unat, M.A. Köymen, TTK Yayınları, Ankara, 1995, C. I, s. 121.

¹⁹ Neşri, C. I. s. 89.

Germiyanoğulları ile çekişme halinde olması düşündürücüdür. Germiyanoğulları ile Osman Bey arasındaki çekişme Orhan Bey başa geçtiği dönemde bile devam etmekteydi.

2. Orhan Bey Döneminde Komşu Beylikler ile İlişkilerde Din

Osman Bey döneminde diğer beyliklerle çok ciddi sorunların (Germiyanoğulları ile olan düşmanlık hariç) olmadığı görülür. Orhan Bey döneminin ilk yıllarında da kendileri gibi Müslüman olan beyliklerle çatışma olmamıştır. Ancak diğer beylikler ile aralarında bir rekabetin olduğu da anlaşılmaktadır. Bu beyliklerden bir veya ikisinin öne çıkması, diğer beyliklerin aleyhine zuhur eden gelişmeler olarak algılanabilirdi. Çünkü uç bölgelerde kurulmuş olan bu beyliklerin hepsi kendilerini dinin savunucusu olarak görmekteydiler. Bunun yanında bünyelerine katıp savaşçı olarak faydalandıkları kitlelerde aynıydı. Ayrıca ganimet elde etmek için sefer düzenledikleri düşman da ortaktı. Dolayısıyla bu beyliklerin karşılaşmaları kaçınılmazdı. Bu durumda iki ayrı tutum ortaya çıkmıştı. Birincisi zayıf olan beylik, güçlü durumdaki beyliğe tâbi olmaktadır. Bu da kan dökülmeden meselenin çözülmesi anlamına gelmekteydi. Böyle bir uygulamaya gidilmesinde dinin önemli bir rolü vardır. Çünkü Müslüman kanını akıtmak dinen yasaklanmıştır. Dolayısıyla Müslüman bir topluluğa karşı yapılacak seferlerin izahı zor ve istenen bir durum değildi. İkinci çözüm yolu ise silahların devreye girmesiydi.

Osmanlı Beyliği'nin güçlenmesiyle birlikte Germiyanoğulları dışındaki diğer beylikler ile de mücadele ettiği görülür. Bunlardan bir tanesi de Karesi Beyliği idi. Osmanlı, bu beyliği kolay bir şekilde kendi topraklarına ilhak etmiştir. Bu beylik batıda Edremit Körfezi, Bergama, Troya ve Güney Marmara kıyılarında Aydıncık, doğuda Balıkesir'i içine hâkimiyeti altına almıştı.²⁰

Karesioğlu Aclan vefat edince, iki oğlundan biri olan Dursun, Orhan Bey'e iltica ederek kendisine iktidara geçmesi için yardım etmesini, bu yardım karşılığında Bergama ve Balıkesir yöresini Osmanlı'ya vereceğini, kendisine Kızılca Tuzla, Berdemic ve ova tarafının verilmesinin yeterli olacağını bildirmişti.²¹

Orhan Bey, Dursun ile Demirhan'ın konuşarak meseleyi halletmelerini istiyordu. Bu sırada Karesi ayanlarıyla birlikte kale surlarının dibine gelen Dursun Bey, kaleden atılan bir ok ile öldürüldü.²² Bu son hadiseden sonra Orhan Bey, Balıkesir'den başlamak üzere zamanla bütün

²⁰ İncalcık, *Devlet-i Âliyye*, s. 46.

²¹ Âşıkpaşazâde, s. 94.

²² Zerrin Günel Öden, *Karasi Beyliği*, T.T.K, Ankara 1999, s. 54.

beyliği ilhak etti. Bu beyliğin Osmanlı'ya ilhakıyla birlikte Karabiga hariç olmak üzere Ege'nin Bademli'ye kadar uzanan kıyı şeridi Osmanlı'ya geçmiş oldu. Ayrıca Karesi Beyliği'nin denizcilikteki birikimi Rumeli'ye geçişte çok fazla işe yarayacaktı.²³ Çünkü Karesi Beyliği'nin bünyesinde bulunan bazı gaziler Rumeli tarafına sallarla gidip ganimet alıp geldikleri için o bölgeyi tanıyorlardı. Osmanlı Beyliğinin bu savaşçıların kılavuzluğundan yararlandığı anlaşılmaktadır.²⁴ Karesi Beyliği'nin kan dökülmeden Osmanlı topraklarına katılmasında dinin kolaylaştırıcı etkisi olduğu kanaatindeyiz. Çünkü Karesi Beyliği'nin halkı Müslümandı ve kabul ettikleri yeni yöneticiler de aynı dinin mensubuydular. Onları kabullenmekte zorlanmadıkları anlaşılmaktadır. Din faktörü Karesi Beyliği'nin çarpışmaksızın ele geçirilmesini kolaylaştırmıştır.

İç Anadolu'daki gelişmeleri de yakından takip eden Orhan Bey, Eretna Sultanlığı'ndaki iç karışıklıktan istifade etmeyi ihmal etmedi. Eretna Sultanlığı'nın başında bulunan Gıyaseddin Mehmed, iç karışıklıklardan dolayı tahtını bırakarak 10 Ağustos 1354 tarihinde Karamanoğlu'na sığındı.²⁵ Karamanoğlu, onu destekleyerek Ankara'yı ele geçirmeye çalıştı. Ankara için Orhan Bey'in de hesapları vardı. Amasya Emiri Hacı Kutlu Şah ile anlaşan Orhan Bey, Süleyman Paşa komutasındaki orduyu Ankara üzerine gönderdi. Anadolu'ya açılabilme için önemli bir merkez kabul edilen Eretna Beyliği'ne ait olan Ankara ve Sivrihisar, Süleyman Paşa tarafından bu beyliğin içindeki karışıklıklardan istifade edilerek zapt edilmişti.²⁶ Ankara'nın ele geçirilmesinde şehre hâkim olan ahiler ile yapılan iş birliğinin büyük etkisi vardı. Ankara'nın stratejik öneminden dolayı Karamanoğulları'nın burayla ilgilenmesi doğal bir durumdur. Eretna'nın iki oğlu olan Mehmet ve Cafer Bey arasında meydana gelen taht mücadelesinden faydalanarak kendileri için kuvvetli bir rakip olarak gördükleri Osmanlılara karşı Eratnalıların idaresindeki Ankara ahilerini kullanarak Eratnalılar ile Osmanlı Beyliği'ni birbirine düşürmeye çalışmıştı.²⁷ Ankara ve Sivrihisar'ın Osmanlı Beyliği tarafından ele geçirilmesi, Karamanlıların bu hesabını bozdu. Ancak bu olay, Osmanlılar ile Karamanoğulları arasında gelecekteki büyük mücadelenin başlangıcı oldu.²⁸ 1354 yılında meydana gelen bu hadise Osmanlı-Karaman rekabetinin kıvılcımydı. Çünkü Eretna Beyliği Karamanlılar'ın müttefiki idi.²⁹

²³ Sencer Divitçioğlu, *Osmanlı Beyliği'nin Kuruluşu*, Eren Yayınları, İstanbul 2008, s. 84.

²⁴ Emecen, *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikleri Dünyası*, s. 31.

²⁵ Kemal Göde, *Eratnalılar*, Türk Tarik Kurumu Basımevi, Ankara 1994, s. 90.

²⁶ Rıfat Okyay, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 1996, s. 65.

²⁷ Göde, s. 92.

²⁸ İnalçık, *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları*, s. 71.

²⁹ İnalçık, *Devlet-i Âliyye*, s. 58.

Bu hadise aynı zamanda Osmanlı Beyliği'nin diğer Müslüman beyliklere karşı strateji değiştirdiği anlamına geliyordu. 1354 tarihinden önce Osmanlı Beyliği diğer Müslüman beyliklere karşı askerî faaliyetlerde bulunmamıştı. Beyliğin daha önceki seferleri Bizans'a ve ona bağlı olan tefurlara karşıydı. Onlara karşı yapılan savaşlarda meşruiyet sorunu olmamaktaydı. Osmanlı Beyliği'nin karşısındaki güç Müslüman değildi. Bu sebeple yapılan bütün askerî faaliyetler gaza sayılmaktaydı. Ancak Müslüman olan beyliklere karşı askerî seferler bu kadar kolay izah edilebilecek bir durum değildi. Öncelikle Orhan Bey bizzat kendisi ikna olmalıydı. Daha sonra ise bu Müslüman halkın üzerine sefere çıkan insanların ikna edilmesi gerekmektedir. Ancak Ankara'nın zapt edilmesiyle ilgili fetvayı I. Murat döneminde Ankara'nın ikinci defa ele geçirilmesi olayında görmekteyiz. Bunun bizce iki sebebi olabilir. Birincisi bu fetva, Orhan Bey döneminde alınmış, ancak tarihçilerimiz bunu Orhan Bey döneminde değil de I. Murat döneminde verilmiş gibi nakletmiş olabilirler. Çünkü Ankara iki defa alınmıştır. İkincisi ise Orhan Bey döneminde Ankara'nın alınıp hadisesi işbirliği neticesinde olduğu için böyle bir fetvaya ihtiyaç duyulmamış olabilir.

Gerek Karesi Beyliği'nin Osmanlı topraklarına ilhakı, gerekse Ankara'nın zaptı iç karışıklıklardan istifade edilerek savaşız bir şekilde gerçekleşmişti. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu toprakların Osmanlı bünyesine savaşız bir şekilde katılmasına sebep olan en büyük faktör ise dindir. Çünkü bu Müslüman kitleler kendi dindaşları olan başka bir beyliğin hâkimiyetini kabullenmede zorlanmadıkları anlaşılmaktadır.

3. I. Murat Döneminde Komşu Beyliklerle İlişkilerde Din

Bizans'ın Anadolu'da bulunan topraklarının tamamına yakını Osmanlı Beyliği tarafından fethedildi. Bizans aleyhine girişilen bu fetih hareketleri aynı zamanda büyük bir gelir kapısıydı. Osmanlı Beyliği'nin sancağı altında bulunan gaziler büyük servetlere kavuşmuşlardı. Geçimlerini büyük ölçüde ganimet ile sağlayan gaziler için Osmanlı Beyliği daha cazip hale gelmişti.³⁰ Bundan ötürü diğer beyliklerin, kendi savaşçı unsurlarını tutabilmeleri için Osmanlı Beyliği ile rekabete girdikleri görülür. Onlar, Osmanlı Beyliği'nde meydana gelen her boşluğu değerlendirmek için ellerinden geleni yapmaktaydılar. Bu beylikler için fırsatlardan en önemlisi başta bulunan beyin vefat etmesiydi. Orhan Bey'in vefatı üzerine Amasya emirlerinden Bahtiyar Bey Ankara'yı almış, Karamanoğulları 1356'da Osmanlıların eline geçmiş olan Sivrihisar bölgesini işgal etmiştir.³¹

³⁰ Emecen, *Osmanlı Klasik Çağında Siyaset*, s. 81.

³¹ İnalçık, *Osmanlı Sultanları*, s. 95.

I. Murat başa geçtikten sonra 1365 yılına kadar Karaman ve Eretna tehdidi yüzünden Anadolu'da kaldı. O, 1362 kışını Bursa'da geçirdi ve ertesi yılın baharıyla birlikte güçlü bir ordu toplayarak Eretna birliklerini Eskişehir bölgesinde yenilgiye uğrattı. Ayrıca Karamanoğulları ordusunu da püskürtmeyi başardı. Bu nazik durum karşısında Ankara'da bulunan ahiler şehrin anahtarını getirip teslim ettiler. I. Murat bu seferle Karaman ve Eretna tehlikesini geçici bir süre için bertaraf etmiş oldu.³²

Osmanlı Beyliği ile Selçuk Devleti'nin vârisi olma mücadelesi veren Karamanlılar, Osmanlıyı en fazla uğraştıran beyliktir. Bu iki beylik Anadolu'da bulunan diğer beyliklere kendi nüfuzlarını kabul ettirmeye çalışmaktaydılar. Onların diğer beylikler nezdindeki itibarını, kazanacakları zaferler belirleyecekti. Özellikle bu mücadelenin Hıristiyan âleme karşı yapılması daha da anlamlıydı.

I. Murat döneminde Karamanoğulları'nın gaza ideolojisine sahip olduklarını ispatlamak için giriştikleri savaştan yenilgi ile ayrılması Osmanlıların daha da ün kazanmasına yardımcı olmuştur. Selçuklu vârisi sıfatıyla Türkmen beyliklerini kendi bayrağı altında gazaya çağıran Karamanlılar, Memlûk Sultanlığı'nın da desteğini almasına rağmen Kıbrıs Franklığına karşı düzenlemiş olduğu Gorigos Seferi'nde başarısız oldular (1367). Bu başarısızlık, Karamanlıların Balkanlarda zaferler elde eden I. Murat'a karşı Selçuklunun vârisi olma yolunda meşruiyetini azalttığı görülür. Ayrıca büyük bir beklenti içinde bu savaşa iştirak eden beylerin hayal kırıklığına uğradığı da unutulmamalıdır.³³

Osmanlı hâkimiyetinin beylikler tarafından kabul edilmesiyle birlikte bu beylikler yavaş yavaş Osmanlı topraklarına katılmaya başladılar. I. Murat, beylikler üzerinde sistemli bir vasallık bağı kurma siyasetini izliyordu. Bu hareket baskıcı değil yumuşak bir şekilde uygulanıyordu. Bir zamanlar Osmanlılar ile rekabet halinde olan Germiyanogulları'nın topraklarının bir kısmı akrabalık bağı ile elde edilmişti. I. Murat, oğlu Bayezid'i Germiyanoglu Süleyman Bey'in kızı ile evlendirmiş, karşılığında çeyiz olarak Kütahya, Emet, Simav ve Tavşanlı Osmanlılara verilmişti.³⁴ Aslında bu durum iki beyliğin kaçınılmaz olan sonu biraz daha geciktirme isteğinden başka bir şey değildi. Babası, Germiyanoglu Yakup Bey'e şu vasiyette bulunmuştur: "*Oğul bu vilayetin senin elinde kalmasını dilersem, Osmanlı ile birlik olmanız gerekir. Bu kızın birini onun oğlu Bayezid'e ver*".³⁵

³² İncalık, *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları*, s. 96.

³³ Emecen, *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikleri*, s. 33.

³⁴ Emecen, *Osmanlı Klasik Çağında Siyaset*, s. 83.

³⁵ Aşıkpaşazâde, s. 111.

Diğer önemli bir beylik olan Hamidoğulları'nın toprakları satın alma yoluyla elde edildi.³⁶ Karamanoğulları'nın Gorigos Seferi'nden sonra kaybettiği prestij neticesinde Hamidoğlu İlyas Bey hutbeyi kendi adına okutup sikke bastırmıştı. Ancak Germiyanolu Süleyman, Karamanoğlu Alâeddin Bey karşısında zor duruma düşünce, I. Murat'tan yardım istemek zorunda kalmıştı. Daha sonra yerine geçen Hüseyin Bey de Karamanlılara karşı Osmanlı himayesine girdiği gibi Karamanoğulları'nın baskısı karşısında onların sınırında bulunan kaleleri para karşılığında Osmanlılara devretti (1374). Bu kaleler, Akşehir, Beyşehir, Seydişehir, Yalvaç ve Karaağaç gibi merkezlerdi.³⁷

Gerek Hamidoğulları Beyliği'nin topraklarının bir kısmını para karşılığında ve gerekse de Germiyanogulları Beyliği'nin topraklarının bir kısmını çeyiz olarak vermeleri tamamen çaresizlikten kaynaklanmaktaydı. Hiç kimse kendi hâkimiyet alanında olan yerleri çaresiz kalmadıkça başkasına vermez. Nitekim bu beylikler, I. Murat'ın vefatından sonra I. Bayezid'in başa geçmesiyle Karamanoğulları tarafından oluşturulan ittifaka dâhil olmuşlardı.³⁸ Muhtemelen bu ittifak Osmanlı'ya karşı başarılı olsaydı, bu beyler topraklarını geri alacak ve Karamanoğulları'nın hâkimiyetlerini tanıyacaktı. Ayrıca Yıldırım'ın, bu beylikleri doğrudan kendisine bağlamasından sonra bu beyliklerin Timur nezdinde girişimde buldukları unutulmamalıdır.³⁹

Hamidoğulları'ndan alınan topraklarla birlikte Osmanlılar, Karamanlılar ile batı tarafından geniş bir hudut üzerinde komşu olmuşlardı. I. Murat'ın, Hamidoğulları'ndan satın almış olduğu şehirleri Karaman Beyi de satın almak istiyordu. Bu beylik üzerindeki hesaplar bu iki beyliği karşı karşıya getirdi. I. Murat'ın satın almış olduğu bu toprakları almak isteyen Alâeddin Ali Bey fırsat kollamaya başladı. Ancak bu fırsat I. Murat'ın dikkatini Anadolu'ya çevirdiği bir zamanda değil Rumeli'de meşgul olduğu bir zamanda olmalıydı. Karamanoğlu Alâeddin bu fırsatın kendisi için oluşması adına Bosna Kralını, Osmanlı aleyhine tahrir etmişti.⁴⁰

1386 yılında I. Murat'ın Rumeli'de fetihlerle meşgul olduğu bir sırada Alâeddin Bey, Hamidoğulları'ndan satın alınmış olan Beyşehir ile bazı yerleri işgal etmişti.⁴¹

Karamanoğlu Alâeddin Ali Bey'in bu saldırısı karşısında ordu hazırlayıp yola çıkan I. Murat, etrafında kalabalık bir kuvvet toplayan Karamanoğlu

³⁶ Emecen, *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikleri*, s. 44.

³⁷ Neşri, C. I, s. 209.

³⁸ Kunt v.d, s. 53.

³⁹ Yaşar Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar*, TTK, Ankara, 1991, s. 7.

⁴⁰ Uzunçarşılı, C. I, s. 250.

⁴¹ Uzunçarşılı, C. I, s. 246.

Alâeddin'nin: “*Leşkerüm, leşkerünce vardır. Eğer barışursan barışurın, eğer uruşursan, uruşurın; derdine derd, merküne merk virürüm*” sözüne karşılık şu cevabı vermişti; “*Bre hey müdbir ve müfsid ve zalim, benüm kasdum işüm gece ve gündüz gazaya dürüşmekdür. Benüm gazama mani olup Müslümanları ben gazada iken incidürsün. Ahd ü aman bilür âdem değilsin. Seni kam itmeyince, ben huzur ile gaza idemezsin. Nice barışmak ki, mâni'i gazaya gaza, gaza-yi ekberdir.*”⁴² Bu tehlikeli durum karşısında I. Murat, Rumeli'den kendisine bağlı Bizans, Bulgar, Sırp kuvvetlerini de yanına alıp Konya üzerine yürüdü ve Ali Bey'i yenilgiye uğrattı.⁴³ Karamanlılar'ın, beylik üzerindeki iddialarının ortadan kalkması 1387 yılında meydana gelen bu Frenkyazı Savaşı'yla mümkün oldu. Osmanlılar bu zaferle birlikte Anadolu'nun bu kesimlerinde Karamanlıların nüfuzunu kırarak kendi yüksek hâkimiyetlerini kabul ettirdiler. Karamanoğulları ile savaş halinde olmalarına karşı I. Murat, hiç kimsenin ne malına ne de canına kastedilmemesini istemiştir. Laz (Sırp) askerlerinin bu talimata uymadığı görülmüş ve bu işe karışan askerler derhal idam edilmiştir.⁴⁴

I. Murat'ın, beyliklerle ilişkilerde evlilik kurumunu kullandığı görülür. Kızı Melek Hatun'u Alâeddin Ali Bey'e vermiştir. Karamanlı Beyliği'nin Müslüman olması ve aynı zamanda diğer beyliklere göre daha güçlü bir konumda bulunması, I. Murat döneminde gerekmedikçe onlarla savaşmama stratejisi izlediği görülür. O, böyle bir akrabalık tesis etmekle Anadolu'da kendisine rakip durumda olan Karamanlılar'ın mekrinden emin olmak istemişti. Çünkü Anadolu sınırları güven altındayken Rumeli'ye yoğunlaşmak daha kolay olacaktı.

Bu beyliklerin akrabalık bağı kurularak veya satın alma yoluyla Osmanlı topraklarına katılmalarında dinin etkisinin olduğu inkâr edilemez. Kendileri gibi Müslüman olan beylik ile çarpışarak gerek kendi bünyesindeki insanların ölmesi ve gerekse de diğer Müslüman beyliklerdeki ahalinin ölmesine sebep olmak arzulanan bir durum değildi. Elbette biz burada gücün etkisini inkâr etmiyoruz. Ancak karşılarında gayrimüslim bir beylik veya devlet olsaydı teslim olmaksızın ölmeyi tercih edebilirlerdi. Bize göre bu beyliklerin böyle bir tercihte bulunmamasının en önemli sebebi karşı taraftaki beyliğin de Müslüman olmasıydı. Kendileri ve ahali esir olarak alınmayacak ve malları ganimet diye talan edilmeyecekti. Hatta diğer beyliklerin askerleri Osmanlı'nın askerleri arasına girip hiçbir sıkıntı yaşamadan gaza faaliyetlerine katılabilmekteydiler. Karamanoğullarıyla savaş yapıyor olmasına rağmen halkın canına ve malına kimsenin

⁴² Neşri, C. I, s. 219.

⁴³ Kunt, v.d, s. 52.

⁴⁴ Neşri, C. I, s. 232.

karışmaması talimatının verilmesi bunun en güzel örneğidir. Bu uyarıya uymayan Sırp askerlerinin idam edilmesi bu anlamda çok manidardır. Zaten Müslüman olan ahalinin başka bir Müslüman beyi kabullenmeleri zorlanılacak bir durum değildi.

Sultan I. Murat Ankara'ya sefere çıkacağı zaman ulemanın vermiş olduğu fetva kayda değerdir. Neşri'nin kaydına göre Ankara o zaman ahilerin elindedir. Müslüman olan bir topluluğa karşı yapılacak olan bir sefer Müslüman olmayan bir topluluğa yapılacak seferden daha zordur. Gaza iddiasıyla fetih yapan bir beyliğin Müslüman olan bir topluluğa karşı sefere çıkmasının izahı için başka sebepler gereklidir. Ulema; "*küffâra gaza nefir-i 'am olmasa, farz-ı kifâyedür. Amma müminlerden mezalimi def' itmek farz-ı 'ayındur.*" şeklinde fetva vermiştir.⁴⁵ Âlimlerin vermiş olduğu bu fetva ile Müslüman beyliklere karşı sefer düzenleme gerekçesi bulunmuştu. Buna göre bu Müslüman beylikler halkına zulmeden zalimler olarak gösterilmiş ve halkı bu zalimlerin elinden kurtarmak Müslümanların hamisi sıfatıyla sultana düşmekteydi.

Sultan Murat Balkanlarda fetihlerle uğraşırken Karamanlı Beyliği'nin başındaki Alâeddin Ali Bey ise Osmanlı'nın elinde bulunan bölgelere saldırmıştı. Bu durum karşısında üzülen Murat: "*Kendisinin Allah rızası için gaza ettiğini buna karşılık Karaman Beyi'nin kendi topraklarına saldırarak Müslümanlara zulmettiğini*" belirtmektedir. Bu durumun zorluğu karşısında, I. Murat'ın tereddüt ettiği de aşikârdır. O, bu açmazını şu sözlerle ifade etmektedir: "*Ve eğer üzerine varırsam (Karaman beyini kastediyor) gaza kılan gazilerin kılıcın mü'minler üzerine döndürmek lâzım gelir.*"⁴⁶

Osmanlı Beyliği, I. Murat dönemi de dâhil olmak üzere Müslüman beyliklere karşı savaş seçeneğini en son tercih olarak kullanmıştır. Gerek Osman Bey dönemi olsun gerekse Orhan Bey dönemi olsun toprak kazanımları savaşırsız bir şekilde olmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi akrabalık bağı kurma ve satın alma şeklinde gerçekleşen toprak kazanımları bu siyasetin en belirgin örnekleridir. Bu beylikler içerisinde Osmanlı ile rekabet halinde olan Karamanoğulları ayrı bir yere sahipti. Bu beylik ile yapılan mücadelede savaş seçeneği kullanılmıştır. Karamanoğulları ile yapılan bu mücadelenin esasını teşkil eden şey, Selçuklu Devleti'ne kimin vâris olacağıydı. Selçuklu vârisi olacak olan beylik diğer beylikler üzerinde kendi hâkimiyetini kabul ettirmiş olacaktı. Nasıl ki bu beylikler daha önce Selçuklu Devleti'ne bağlı idiyse bu sefer de onun vârisi olan beyliğe bağlı olacaklardı.

⁴⁵ Neşri, C. I, s. 191.

⁴⁶ Neşri, C. I, s. 217.

I. Murat, Ankara'yı ikinci defa Osmanlı topraklarına kattığı zaman askerî sefer düzenlemek için – ki savaş olmamıştır- aldığı fetva; *Küffara gaza nefîr-i 'am olmasa, farz-ı kifâyedür. Amma müminlerden mezalimi def' itmek farz-ı 'ayındur*" şeklinde olduğunu yukarıda belirtmiştik. Ancak bu fetva Karamanoğulları için geçerli olmakla birlikte onların üzerine gitmek için başka bir neden daha vardı: Gazaya mani olmak. Diğer beylikler için alınmış zalim beylik olma yönündeki fetvanın zorlama olduğu ve yapılan toprak kazanımını meşrulaştırmak için alındığı aşikârdır. Ancak Karamanoğullarına karşı yapılan savaşın gerekçesi diniydi. Çünkü I. Murat Karamanoğlu Alâeddin Ali Bey'e kızını vererek akrabalık bağı kurmuş böylelikle onunla çıkabilecek bir savaşın önüne geçmeye çalışmıştı. Ancak bu akrabalık bağı bile Alâeddin Ali Bey'in Osmanlı topraklarına saldırmasını engellememiştir. Hatta Balkanlar'da Osmanlı aleyhine girişimde bulunarak⁴⁷ onları zor duruma sokup Anadolu'daki durumu kendi lehine çevirmeye çalışmıştı. Osmanlı ordusu, Rumeli'de gaza ile meşgul olduğu sırada Osmanlı topraklarına saldırmıştı. Bu durumda I. Murat'ın düştüğü zor durum kaynaklarda kendine yer bulmuştur. Bir taraftan gazadan geride kalınmış, diğer taraftan da sultanın kılıcını Müslümanların üzerine çevirmesine sebep olunmuştur. Bu durumun gazaya mani olduğu açıktır. Onun için I. Murat. "*Mâni'-i gazaya gaza, gazay-ı ekberdir*"⁴⁸ diyerek Karamanlıların üzerine gitmiştir. Frenkyazı Savaşı'nda kesin bir zafer elde etmesine rağmen I. Murat, Karamanoğlu'nu affetmiş ve tekrar yerinde bırakmıştır. I. Murat'ın gerekçesini kesin bir şekilde ispatlayan olay ise Alâeddin Ali Bey'in sebep olduğu bu karışıklıktan istifade eden Balkan ittifakı, Ploşnik'te Osmanlı ordusunu ağır bir yenilgiye uğratmasıdır.⁴⁹ Bu savaş sonunda binlerce gazi ölmüş ve gaza hareketleri Anadolu'ya yapılan seferlerden dolayı kesintiye uğramıştı. Karamanoğulları'nın Osmanlı'ya karşı girişmiş olduğu askerî faaliyetlerde siyasî etki çok belirgin iken Osmanlı'nın onlara karşı girişmiş olduğu hareketlerde din faktörü etkin bir görünümündedir.

4. Bayezid Döneminde Komşu Beylikler ve Timur ile Olan İlişkilerde Din Faktörü

I. Murat döneminde Anadolu'yu birleştirme faaliyetleri merkezi bir sistem değil daha çok bu günkü konfederasyona benzer bir sistemdi. I. Murat'ın gerçekleştirmeye çalıştığı konfederasyon ilk ciddi sınavını 1389'da Kosova Savaşı'nda verdi. Bütün vasalların katıldığı bu savaşta kazanılan

⁴⁷ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. I, s. 249.

⁴⁸ Neşri, C. I. S. 219.

⁴⁹ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. I, s. 250.

başarı onun vefat etmesiyle beklenen sonuca ulaşamadı.⁵⁰ I. Murat'ın, savaş alanında ölmesiyle birlikte gevşek bir bağ ile Osmanlı'ya bağlı olan beylikler bu bağları daha da gevşetme eğilimi gösterdiler. Bunun olması da doğaldır. Çünkü bu beyler varlıklarını sürdürdükleri müddetçe Osmanlı'ya vermiş oldukları topraklara kendi mülkleri gözüyle bakmışlardır.

Kosova Savaşı'ndan zaferle çıkmış olan Yıldırım Bayezid, Balkanlar'da rakipsiz kalmıştı. Yine de Osmanlı Devleti iki cephede birden savaşmak istemiyordu. Anadolu'ya sefer düzenleyeceği zaman Batı'daki rakipleri ile anlaşma yapardı. Rumeli'ye sefer düzenlediğinde ise Anadolu'daki rakipleri ile anlaşma yoluna giderdi. Bir tarafa savaşa giderken öbür tarafı emniyet altına almaya çalışırdı. Bunun olmadığı durumlarda ise beklenilmeyen yenilgiler olmakta idi. I. Murat, Karamanlılar ile savaşırken Balkan ittifakının Rumeli'deki Osmanlı ordusunu yenilgiye uğratması bunun en acı tecrübesi idi. Yıldırım Bayezid ile Timur arasındaki mektuplaşmalarda da görüldüğü gibi Yıldırım, Sinop ve Malatya kalelerinin alınamayışını Karamanoğullarının kendi topraklarına saldırmalarına bağlamaktadır.⁵¹

Osmanlı Beyliği'nde başta bulunan bey ölünce bağlı durumda olan beylikler, bu bağı koparmak için girişimde bulunurlardı. I. Murat ölünce, yine bir ümitle bağları koparma girişiminde bulunmuşlardı. Halen Selçuklu vârisi olma iddiasından vazgeçmeyen Karamanlılar ile birlikte hareket eden beylikler, Yıldırım Bayezid'in birinci öncelikleri olması kaçınılmazdı. Karamanoğlu Alâeddin Bey, Beyşehir'i alarak Eskişehir'e kadar uzanmış, Germiyanoglu II. Yakup Bey miras yoluyla terkedilen toprakları yeniden zapt etmiş, Kadı Burhaneddin ise Kırşehir'i almıştı.⁵²

I. Bayezid 1390 yılında Anadolu Beylikleri'nin toparlanmasına zaman tanımayacak bir süratle Anadolu'ya yöneldi. Hazırlıksız yakalanan beylikler teslim olmaktan başka çare bulamadılar. Yıldırım Bayezid, Germiyan, Saruhan, Aydın ve Menteşeoğulları beyliklerini bu sefer bilfiil Osmanlı'ya bağladı.⁵³

1390 Mayıs'ında, Afyonkarahisar'da bulunan Yıldırım, harekete geçerek Beyşehir'i aldı. Beyşehir'den sonra Konya'yı kuşattı. Bu sırada Kastamonu'ya dönen Süleyman Bey, Kadı Burhaneddin ile anlaşma yaparak Kırşehir'e kadar geldi. Bu durum karşısında Yıldırım, Karamanlılarla anlaşma yaptı. Bu anlaşma gereği iki devlet arasındaki sınır Çarşamba suyu oldu. Beyşehir ve civarındaki bazı yerler ise Osmanlı'ya kaldı. Anadolu'da

⁵⁰ Emecen, *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikleri*, s. 34.

⁵¹ Ahmet Feridün Bey, *Münşeât-ü Selâtîn*, Konya Elyazma Eserler Kütüphanesi, Kayıt no: 14075. vr. 125-127.

⁵² İnalçık, *Kuruluş Dönemi Sultanları*, s. 130.

⁵³ Emecen, *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikleri*, s. 46.

oluşan bu ittifakı dağıtmak için Süleyman Bey'in üzerine giden Bayezid, Kadı Burhaneddin'in kuvvetlerinin yardıma gelmesiyle herhangi bir başarı sağlayamadı. İstedikini elde edemeyen Yıldırım 1392 yılında Süleyman Bey'in üzerine yeniden sefere çıktı. Bu sefer neticesinde Sinop hariç Süleyman Bey'e ait olan toprakları zapt etti. Süleyman Bey, bu seferde hayatını kaybetti. Daha sonra Yıldırım Bayezid, Osmancık'ın üzerine yürüdü ve ele geçirdi. Bu başarıların ardından Yıldırım'ın kuvvetleri ile Kadı Burhaneddin'in kuvvetleri Çorum'da karşı karşıya geldi. Bu karşılaşma Kadı Burhaneddin'in zaferiyle sonuçlandı. Bu başarıyla daha da cesaretlenen Kadı Burhaneddin hücumlarını Sivrihisar ve Ankara'ya kadar uzatarak yağma ve tahribatta bulundu. Yıldırım bu seferler sonucunda, Çarşamba vadisindeki Taceddinoğulları, Merzifon bölgesindeki Taşanoğulları ve Bafra hâkimine, hâkimiyetini kabul ettirmiştir.⁵⁴

Müttefiklerini kaybeden Karamanoğulları yeni ittifak arayışlarına girdi. Sivas, Amasya ve Kayseri yöresinde hüküm süren Kadı Burhaneddin ve Kastamonu'daki Candaroğulları ile anlaşma yoluna gitti. Ancak daha bu yeni ittifak olgunlaşmadan Yıldırım ertesi sene Karamanoğlu Ali Bey'in üzerine yürüdü ve onu barış istemeye mecbur bıraktı.⁵⁵

Yıldırım Bayezid, Niğbolu Savaşı'nda Haçlılar ile uğraşırken, Anadolu'da Karamanoğlu Alâeddin'in düşmanca hareketlerine maruz kalmıştı. Anadolu'daki Osmanlı'ya karşı bu düşmanca davranış Yıldırım'ın Anadolu'ya yönelmesine sebep oldu. Karamanoğlu Alâeddin ile Akçay Savaşı yapıldı. Karamanlı ordusu yenilmekten kurtulamadı. Alâeddin Bey, Konya kalesine sığındı ise de Yıldırım burayı kuşatıp onu yakalayarak öldürdü. Böylece Konya ve diğer Karamanlı toprakları Osmanlı hâkimiyetine girdi (1397). Yıldırım Bayezid'in bu şekilde sert bir uygulamaya geçmesinde, Ploşnik'te meydana gelen ağır yenilgi ve Balkanlar'da girişilen fetih hareketlerinin yarım kalması etkili olmuş olmalıdır. Balkanlar'da yapılan fetihler, Karamanoğulları tarafından akamete uğratılmaktaydı. Bunun en son örneği Niğbolu Savaşı sırasında meydana gelmişti. Bu durum karşısında Yıldırım Bayezid bu işi tümünden çözmeye yönelmiş olmalıdır.

Yıldırım Bayezid, ertesi yıl Kadı Burhaneddin'in hâkim olduğu toprakları da Osmanlı topraklarına kattı. Yıldırım, asıl stratejik hatayı, Timur tehlikesi kendisini hissettirmesine rağmen Memlûkler ile ittifak kurmak yerine onların topraklarına dâhil olan Elbistan, Malatya, Besni, Kâhta ve Divriğ'yi kendi topraklarına dâhil etmekle yaptı.⁵⁶ Yıldırım'dan önceki

⁵⁴ İnalçık, *Kuruluş Dönemi Sultanları*, s. 132.

⁵⁵ Kunt v.d, s. 54.

⁵⁶ İnalçık, *Kuruluş Dönemi Sultanları*, s. 134.

Osmanlı beyleri Memlûklerle iyi ilişki kurma noktasında çok hassas davranmışlardır. Memlûklere ait bir şehre saldırmak şöyle dursun onların üstün mevkide olduklarını kabul etmekteydiler. Yıldırım'ın düğününe gelen Memlûklü elçisine diğer bütün elçilerin üstünde yer göstermesi bunun en belirgin göstergesidir.⁵⁷ Halife makamının bulunduğu Memlûklü topraklarına karşı böyle bir girişimin dinî gerekçesi oldukça zorlama olacaktır. Yıldırım Bayezid'in bu hareketi kendisi için en büyük müttefik olabilecek durumdaki bir devleti düşman haline getirdi.

Timur, 1394 yılında Anadolu'nun doğu kesimini işgal etmiş ve işgali batı tarafına da kaydırma niyetindeydi. O, kendini Selçuklu ve İlhanlı vârisi olarak görmesi sebebiyle Anadolu'ya hâkim olmayı kendi hakkı olarak görmekteydi. Ancak sadece bu gerekçe ile gayrimüslimlere karşı başarılı bir mücadele veren Osmanlı Devleti ile savaşmak tatmin edici olmasa gerekir.

Kaynaklara göre dört defa karşılıklı mektup gönderme olayının gerçekleştiği kaydedilmektedir. Mektuplaşmalara baktığımızda her iki tarafın da kendilerini din için mücadele veren gaziler olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Yıldırım Bayezid kendilerinin yapmış olduğu fetihlere Timur'un mani olduğunu belirterek onu suçlamaktadır. Buna karşılık Timur, yapılan fetihleri durdurmak niyetinde olmadığını böyle yaparak küfür ehlini sevindirmeyeceğini bildirmektedir. Ancak gaza noktasında Yıldırım'ın kendisine tâbi olmasını istemektedir. İkisi arasında meydana gelecek bir savaşta Müslümanların zarar göreceğinin farkında olan Timur Yıldırım'dan üslubunu düzelterek kendisinin büyüklüğünü kabul etmesini talep etmektedir. Timur ayrıca Yıldırım'ın kendisini kâfirlikle suçlamaması gerektiğini ve kendilerinin daha iyi Müslüman olduğunu iddia etmektedir. Timur kendisinin de fetihler yaptığını ve fetihlerin herkes tarafından kabul gördüğünü bildirmekte ve amacının Müslümanların oturmuş olduğu beldeler olmayıp asıl hedefinin Kırım ve Kefe olduğunu bildirmektedir. Örnek olması açısından bu mektuplardan bir tanesini vermeyi uygun gördük: Timur; *"...Sen kendini Allah yolunda cihat eden, bizi ise haksız yere kan döken bir kâfir ve beni yeni yetme bir savaşçı saymışsın. Bil ki, ben kırk yıla yakın bir süredir nefsimi cihata adanmışım. Bu cihatlar sonunda kaleler ve ülkeler feth ederek, beldeleri kurtarmakla meşgulüm. Kaldı ki bu halim, dünden daha açık ve kesindir. Bu mücadeleler esnasında, çok sayıda kişi bize itaat etmiş ve yolumuzda canlarını feda etmiştir. Siz niçin bize hizmet etmekten kaçıyor, sevgi göstermiyorsunuz? Hem yaşça da senden büyük durumdayım. Bu güne kadar hangi tarafa gittiysem, kısa sürede orayı ele geçirdim. Sivas'ı da kısa zamanda elde ettim. Sen Malatya'yı muhasara ettin, dört ay elde edemedin ve geri dönmek zorunda kaldın. Sinop Kale'sini ne zamandan beridir elde*

⁵⁷ Aşıkpaşazâde, s.112.

edemedin. Mektubundaki gibi tehdit ve gurura kapılma, akıl yolundan uzak sözlere cesaret etme. Kaldı ki Sivas'ta ele geçirdiğim adamlarınızdan durumunu anlamış haldeyim. Dolayısıyla pek çok Müslümanı rencide etmek, han ve mallarını harab etmek uygun görülmemiştir. Bu sebeptendir ki, güzel cevap vermeyi yüksek bir iş olarak bil, ülkeni harap etmekten kurtarmış olursun. Bizimle anlaşma yoluna döner, özür dileyen bir ifade ile cevap verirsen, aramızda dostluk ve sevgi olur. Böylece Frenk kâfirine fırsat vermemiş olur, biz de, Sivas'tan çekilerek geri döneriz. Bizim niyetimiz ve meylimiz sizi zayıf düşürerek meşgul etmek, böylece kefare dinine yardım etmek değildir. Bizi ve askerimizi kâfir, dinsiz, sapık itikatlı mezhep sahibi ve çirkin âdetleri bulunmakla itham etme. Bizim askerimiz babadan ataya Müslüman ve Müslüman çocuklarıdır. Niçin hidâyete layık olmasınlar? Kaldı ki, Osmanlı'nın askerleri çoğunlukla kâfirlerden devşirme olduğu açıktır. Davamız cihangirlik olup, saltanatımız adına hutbeler okunmaktadır, sikkeler basılıdır. Müslümanların ülü'-emri olduğumuzda şüphe yoktur. Bizim soyumuz, İlhân-ı Âlişân'a ulaşmaktadır. Eğer samimi selâminizle beraber iyi ifadeler içeren mektubunuz gelirse, her iki taraf arasında yumuşama ve sevgi peyda olur. Aksi halde kılıç ortaya çıkınca, k'aleme yer kalmaz ve 's-selâm...'»⁵⁸

İki ordunun da Müslüman olmasından kaynaklanan zorluklar olacak ki uzun bir süre savaşın olmaması için mektuplaşmalar devam etmişti. Yalnız Yıldırım Bayezid'in son mektubunda da bahsettiği gibi bu barışı istemeyen odakların mektuplara müdahale ettikleri görülmektedir. Savaşın yapılmaması yönünde yapılan bütün çabalara rağmen Bayezid ile Timur'un orduları Ankara yakınında Çubuk ovasında karşı karşıya geldiler. Yapılan savaşta Bayezid yenildi ve esir düştü. 8 Mart 1403 yılında Akşehir'de vefat etti.⁵⁹

Osmanlı'ya karşı sefere çıkan Timur da siyasî kararına dinî gerekçe bulmak için uğraşmıştı. Özellikle daha önce Haçlılar tarafından ele geçirilen İzmir'i almakla kendisinin bir gazi olduğunu göstermeye çalışmıştı.⁶⁰ Ayrıca Timur, sembolik olarak İzmir'i almış olmakla İslam Dünyasına, Haçlılara karşı Müslümanları himaye edecek tek Müslüman hükümdarın kendisi olduğunu göstermeye çalışmıştır.⁶¹

⁵⁸ Ahmet Feridün Bey, vr. 125-127.

⁵⁹ İncalcık, *Kuruluş Dönemi Sultanları*, s. 135.

⁶⁰ Emecen, *Osmanlı Klasik Çağında Siyaset*, s. 93.

⁶¹ İncalcık, *Batı Anadolu'da Yükselen Denizci Gazi Beylikler*, "Bizans ve Haçlılar", Uluslararası Haçlı Seferleri Sempozyumu, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1997, s. 183.

Sonuç

Müslüman beyliklerin Osmanlıya katılmasında dinin oynamış olduğu rol çeşitli şekillerde olmuştur. Birincisi diğer beyliklerin bünyesinde bulunan ahalinin Müslüman bir beyliği kabullenmede zorluk çekmediği anlaşılmaktadır. Balkanlarda zaferler elde eden Osmanlı Beyliği diğer gazi unsurlar için cazibeli bir alan meydana getirmiştir. Osmanlı Beyliğine gazilerin gelmesi diğer beyliklerin zayıflamasına sebep olmuştur. Osmanlı ile ilk dönemlerde rekabete giren beyliklerin bu nedenle kısa bir süre sonra Osmanlı'ya kan dökülmeden katıldıkları görülmektedir. İkinci bir neden ise diğer beyliklerin başında bulunan beylikler birçok Müslümanın kanının dökülmesine sebep olmaksızın belli bir bölgenin tımarının kendilerine verilmesine razı olup Osmanlıya tâbi olmayı tercih ettiği görülür. Elbette ki bunun en büyük sebebi Osmanlı'nın güçlenmiş olmasıdır. Ancak aynı dinden olan bir beyliğe bağlanmak dinen hoş görülen bir durumdur. Bu da dinin yapıcı yönünü öne çıkarmaktadır.

Dinin bu olumlu katkılarına rağmen Osmanlı ile Karamanoğulları arasında savaşlar eksik olmamıştır. Osmanlı Beyleri gaza ile meşgul olduğu bir sırada Karamanoğulları'nın boş durmadığı, hatta Osmanlı aleyhine Balkanlar'daki devletleri kışkırttığı anlaşılmaktadır. Osmanlı Beyliği, kendisi gibi Müslüman olan beyliklere karşı sefere çıkmak için fetvalar aldılar. Fetvalardan biri bu beylerin zalim kimseler olduğu ve halkına zulmettiği için mazlumları kurtarmak gerektiği şeklinde olmuştur. Bu görev de Müslümanların hamisi sıfatıyla sultana düşmekteydi. İkincisi ise gazaya mani olmaya karşı gaza, en büyük gazadır. Osmanlı Balkanlarda gaza ile uğraşırken Karamanoğulları ve diğer beylikler Osmanlı topraklarına saldırmak suretiyle gazaya mani olmaktadır. Dolayısıyla bu engelin ortadan kaldırılması gerekmektedir. İkinci fetvanın Karamanoğulları'na karşı alındığı görülür. Osmanlı kaynaklarında Karamanoğulları'nın defalarca bu suçu işledikleri rivayet edilir. Ancak Karamanoğulları'nın düşüncelerini bize bildirecek kaynaklar şu anda elimizde mevcut değildir. Dolayısıyla Osmanlı kaynakları esas alınmaktadır. Bu kaynakların naklettiklerine göre Osmanlı'nın haklı ve fetvasının yerinde olduğu anlaşılmaktadır. Yalnız diğer Müslüman beylerini zalim ilan etmek zorlama bir fetvadır. Bu Osmanlı Beyliği'nin zapt ettiği topraklara meşru bir gerekçe bulma çabası olarak görülebilir.

Dinin bu mücadelelerdeki diğer bir işlevi ise savaş sonrasında diğer beyliklerin ahailerinin esir alınmamış olmasıdır. Hatta Karamanoğullarına karşı savaş kazanılmasına rağmen taşkınlık yapan Sırp askerleri idam edilmiştir.

Karamanoğulları ve Timur ile mücadelesinin temelinde yatan sebep Selçuklu vârisinin kim olduğu ve gaza bayrağının kimin eliyle dalgalandığı meselesidir. Dinî açıdan sıkıntılı olan bu durumun siyasî olarak değerlendirilmesinin daha doğru olacağı kanaatindeyiz. Mektuplarda Timur ile Yıldırım Bayezid arasında meydana gelen Ankara Savaş'ının kimin daha büyük olduğunu ispatlamaya yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Ancak her iki taraf da kendi haklılığını göstermek için dine yapmış oldukları hizmetleri öne çıkarmıştır.

Kaynakça

- Ahmet Feridün Bey, *Münşeât-ü Selatîn*, Konya Elyazma Eserler Kütüphanesi, Kayıt no: 14075.
- Âşıkpaşazâde, *Âşıkpaşazâde Tarihi*, Hazırlayan: Cemil Çiftçi, Mostar Yayınları, İstanbul 2008.
- Cahen, Claude, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, Çeviren: Erol Üyepazarcı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2002.
- Divitçioğlu, Sencer, *Osmanlı Beyliği'nin Kuruluşu*, Eren Yayınları, İstanbul 2008.
- Emecen, Feridun, *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikleri Dünyası*, Kitapevi Yayınları, İstanbul 2008.
- Osmanlı Klasik Çağında Siyaset*, Timaş Yayınları, İstanbul 2009.
- Göde, Kemal, *Eratnalılar*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1994.
- İnalçık, Halil, *Devlet-i 'Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-1*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2011.
- Kuruluş Dönemi Sultanları*, Osmanlı Sultanları, TDV Yayınları, İstanbul 2011.
- "*Batı Anadolu'da Yükselen Denizci Gazi Beylikler*", Bizans ve Haçlılar, Uluslararası Haçlı Seferleri Sempozyumu, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1997.
- Kunt, Metin, Faroqhi, Suraiya, Yurdaydın, Hüseyin G. Ödeken Ayla, *Osmanlı Devleti*, Cem Yayınevi, C. I, İstanbul 2011.
- Mehmed Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-Nüma*, Çeviren: F. Reşit Unat, M. A. Köymen, TTK Yayınları, Ankara 1995.
- Okyay, Rıfat, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 1996.
- Öden, Zerrin Günal, *Karasi Beyliği*, T.T.K, Ankara 1999.
- Sakaoğlu, Necdet, *Bu Mülkün Sultanları*, Oğlak Yayıncılık, İstanbul 1999.
- Varlık, Mustafa Çetin, "*Germiyanogulları Beyliği*", Türkler Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.

Yücel, Yaşar, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar*, TTK, Ankara 1991.
Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, TTK Yayınları, Ankara 2008.